

ANALIZA EDUKOVANOSTI JAVNOSTI IZ ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA BIH I PORODI NOG ZAKONA FBIH I RS U BOSNI I HERCEGOVINI

MART 2013

Fondacija lokalne demokratije i Stop Mobbing su članice Mreže pravde u Bosni i Hercegovini. Mreža pravde u Bosni i Hercegovini je mreža 64 organizacije civilnog društva koja kroz partnersko djelovanje, dijalog i saradnju radi na informiranju, obrazovanju i zastupanju interesa građani i građana u sektoru pravde. Više informacija o mreži pravde je dostupno na www.mrezapravde.ba Stavovi iznesene u ovoj analizi ne odražavaju nužno stavove svih članica Mreže pravde u BiH

Impressum:

Naslov: ANALIZA EDUKOVANOSTI JAVNOSTI IZ ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA BIH I PORODI NOG ZAKONA FBIH i RS U BOSNI I HERCEGOVINI
Urednica: Jasmina Mujezinovi
Autori: Amer Homarac i Anica Rami
Lektorica: Gordana Bosi

Za informacije obratite se Fondaciji lokalne demokratije, Bravadžiluk bb, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, ++387 33 570 561, amer.homarac@fld.ba; www.besplatnapravnopomoc.ba;

SKRA ENICE / AKRONIMI

BIH – Bosna i Hercegovina

FBIH – Federacija Bosne i Hercegovine

RS – Republika Srpska

ZRSBIH – Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine

PZ FBIH – Porodi ni zakon Federacije Bosne i Hercegovine

FLD – Fondacija lokalne demokratije

SM – Stop mobbing

Ova analiza je objavljena uz podršku ameri kog naroda preko Ameri ke agencije za me unarodni razvoj (USAID). Fondacija lokalne demokratije i Udruženje Stop mobbing su odgovorne za sadržaj ovog dokumenta i stavovi koji su u njemu iznesena ne odražavaju stavove USAID-a ili Vlade Sjedinjenih Ameri kih Država

This Analysis is made possible by the support of the American People through the United States Agency for International Development (USAID.) The contents of this Analysis are the sole responsibility of The Foundation of Local Democracy and Association Stop Mobbing and do not necessarily reflect the views of USAID or the United States Government

PREDGOVOR

Projekat „Obrazovanja javnosti o pravnom sistemu“ nastao je na osnovu iskustva Fondacija lokalne demokratije (u daljem tekstu FLD) i Stop Mobbing (u daljem tekstu SM) ste enog kroz rad na projektima i programima besplatne pravne pomoći i koji vode kvalitetnijem i olakšanom pristupu pravdi te kroz intenzivan dugogodišnji rad ovih organizacija sa marginalizovanim grupama građanki i građana (žrtve nasilja u porodici, žene žrtve rata, samohrane majke, žene na socijalnoj margini, žrtve mobbinga) u Bosni i Hercegovini. Postkonfliktni, tranzicijski i reformski kontekst društvenog stanja u BiH, proizveo je veoma složen i kompliciran pravni sistem¹, obilježen mnoštvom pravnih instituta i propisa kao i kompliciranu strukturu pravosudnih i drugih relevantnih institucija sa esto nejasnim nadležnostima na različitim nivoima organizacije vlasti. Ovakvo stanje direktno se reflektira na mnogobrojne društvene probleme, naročito na nedovoljnu efikasnost pravosuđa, a ima i posljedice najčešće pogađaju siromašne i marginalizirane grupe građana.

Građani/ke su generalno neobaviješteni o svojim pravima, te rijetko traže zaštitu svojih prava pred sudovima odnosno pravosudnim institucijama i drugim nadležnim institucijama. Više je razloga koji uvjetuju takav odnos građana, a kao najprepoznatljiviji jeste opće nepovjerenje u pravosudne institucije i pravni sistem. Sa druge strane trend nepovjerenja u pravni sistem direktna je posljedica nedostatka opšteg znanja o pravnom sistemu.

Tako da je ovaj projekat samo po sebi proces koji jača kapaciteta obrazovnog sistema kroz uključivanje profesionalaca (sudije, tužitelji, policijski službenici, centri za socijalni rad, NVO) u obrazovanje građana o pravnom sistemu BiH, kao veoma važnom faktoru koji garantuje vladavinu prava i povećanje standarda pravne sigurnosti građana.

U BiH su programi obrazovanja javnosti o pravnom sistemu slabo razvijeni ili su nedovoljni², te nisu dovoljno obuhvaćeni značajni aspekti prava, kao što su porodično pravo, prava po osnovu ravnopravnosti spolova, organizacija pravosuđa te dostupnost mehanizama za zaštitu prava.

Ovim projektom se obrazovanje javnosti želi upravo usmjeriti na pomenute oblasti o kojima nije bilo dovoljno educiranja, sa ciljem podizanja nivoa educiranosti marginaliziranih grupa o pravnom sistemu i povećanje povjerenja u vladavinu prava, te u konačnici olakšavanje i unapređenje rada pravosudnih organa. Podizanjem svijesti javnosti, znanja, razumijevanja, i samopouzdanja građana da pristupe institucijama radi zaštite svojih prava, potiče se njihov aktivniji odnos u građanskom društvu, utiče na efektivniji pristup pravdi kao i na povećanje povjerenja u vladavinu prava. Istraživanje je sprovedeno sa ciljem da se analizira postojeće stanje edukovanosti građana kroz dosadašnje realizirane obrazovne programe i identifikuju nedostaci u dosadašnjim modelima edukacija. Kao i radi prikazivanja realnog stanja o poznavanju Zakona o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu ZRSBIH), kao zakona koje se odredbe rijetko primjenjuju i Porodični zakon (u daljem tekstu PZ) kao zakona na osnovu kojeg je registrovan izuzetno veliki broj zahtjeva za zaštitu prava.

¹ U Bosni i Hercegovini postoji 13 Ustava i 1 Statut Brčko Distrikta

² Studija – Obrazovanje javnosti o pravnom sistemu u Bosni i Hercegovini, autor Dženana Hrlović

SADRŽAJ

<i>Skraćenice/akronimi.....</i>	<i>2</i>
<i>Predgovor.....</i>	<i>3</i>
<i>Sadržaj.....</i>	<i>4</i>
<i>Sažetak.....</i>	<i>5</i>
<i>Cilj Analize.....</i>	<i>5</i>
<i>Metodologija izrade Analize :.....</i>	<i>6</i>
<i>- Priprema istraživanja.....</i>	<i>6</i>
<i>- Prikupljanje podataka.....</i>	<i>7</i>
<i>- Ispitanici.....</i>	<i>8</i>
<i>Značaj Zakona o ravnopravnosti spolova BiH i Porodičkog zakona FBiH za marginalizovane grupe građana.....</i>	<i>10</i>
<i>Pregled općeg stanja edukovanosti javnosti o Zakonu o ravnopravnosti spolova BiH i Porodičkog zakona FBiH.....</i>	<i>11</i>
<i>Rezultati istraživanja.....</i>	<i>13</i>
<i>Nedostaci u realiziranim edukacijama iz Zakona o ravnopravnosti spolova i Porodičkog zakona FBiH.....</i>	<i>18</i>
<i>Mogućnosti i pravci razvoja programa edukacija javnosti o pravnom sistemu u BiH.....</i>	<i>19</i>
<i>Zaključak.....</i>	<i>21</i>
<i>Aneks 1.....</i>	<i>22</i>
<i>Aneks 2.....</i>	<i>24</i>

SAŽETAK

Slaba dostupnost sudske prakse kao i nedostatak građe o primjeni mehanizama zaštite iz Zakona o ravnopravnosti spolova, kao i sve veći broj upita građana/ki o pravima iz Porodičnog zakona kao i njihovih zahtjeva za ostvarivanje ili zaštitu prava³ koja su sadržana u ovom zakonu identifikovali su potrebu za kreiranjem jedinstvenih obrazovnih procesa koji bi omogućili građanima saznanja i informacije na osnovu kojih bi mogli djelovati pravovaljano i pravovremeno u ostvarivanju svojih prava.

Kako bi kreiranje jedinstvenih obrazovnih procesa koji su predstavljani kao dugoročni cilj projekta u okviru kojeg se izrađuje predmetna Analiza, se usmjerili u pravcu koji bi na najefikasniji način doprinio prenosu informacija i znanja sa pojedinaca koji su svoja znanja stekli na osnovu profesionalnog rada sa građanima, nametnula se potreba za analiziranjem postojećeg stanja edukovanosti građana o pravima i mehanizmima zaštite i ostvarivanjem tih prava sadržanim u Zakonu o ravnopravnosti spolova BiH i Porodičnom zakonu FBiH.

Na osnovu dobijenih rezultata analize, kreirane su preporuke koje će pomoći u identifikaciji ključnih nedostataka u procesu obrazovanja javnosti o pravnom sistemu u Bosni i Hercegovini sa ciljem dobijanja podloge za implementaciju inovativnijih i kvalitetnijih metoda u budućim edukacijama građana o njihovim pravima.

Iako je Zakon o ravnopravnosti spolova BiH (usvojen 2003.godine) i Porodični zakon FBiH (usvojen 2005.godine) primjenjuju već duži period neophodno je pospješiti njegovu adekvatniju primjenu, te educirati profesionalce iz ovih oblasti u cilju što adekvatnijeg prenosa znanja sa njih na pojedinca/grāanina, kako bi se postigla svrha postojanja analiziranih zakonskih rješenja.

CILJ ANALIZE

Cilj analize je predstavljanje postojećeg stanja edukovanosti javnosti u FBiH i RS iz oblasti Porodičnog zakona FBiH i RS i Zakona o ravnopravnosti spolova BiH.

Analiza je sačinjena sa osnovnim ciljem da se ukaže na disbalans između u poznavanja zakona na snazi u kojima temeljima su utkana osnovna prava i slobode pojedinca zagwarantovana Evropskom konvencijom o osnovnim ljudskim pravima i temeljnim slobodama kao prava koja su od egzistencionalne važnosti za građana i od javnog interesa za državu Bosnu i Hercegovinu, i stepena informisanosti i edukovanosti građana o pravima koja im garantiraju navedeni Zakoni. Također ova analiza će doprinijeti identifikaciji nedostataka u dosadašnjim edukacijama i stvaranjem osnove za njihovo otklanjanje što će rezultirati i većom informisanosti građana o postojećim pravima i pravnom sistemu, a od stepena informiranosti i edukovanosti građana zavisi i njihova sposobnost korištenja postojećih mehanizama za ostvarivanje i zaštitu prava iz zakona obuhvaćenim Analizom.

³Centru za pravnu pomoć – FLD-a – obratilo se 1790 korisnika sa zahtjevom za ostvarivanje ili zaštitu prava iz Porodičnog zakona

METODOLOGIJA IZRADE ANALIZE

A) PRIPREMA ISTRAŽIVANJA

Tokom izrade analize su primjenjene kvalitativne i kvantitativne tehnike. Podaci su prikupljeni od različitih grupa obuhvaćenih projektom. Kao glavna tehnika kvalitativnog prikupljanja podataka su korišteni upitnici namijenjeni za tri kategorije aktera istraživanja (institucije, NVO, građani/ke)⁴.

Upitnici su kreirani od strane Fondacije lokalne demokratije i UG Stop mobbing i isključivo su namijenjeni ispitivanju stepena educiranosti javnosti iz oblasti Porodičkog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i Zakona o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine.

Metodologija za izradu Analize zasnivala se na primarnim (Upitnici) ali i sekundarnim izvorima informacija, uključujući i pregled dostupnih studija, izvještaja, analiza web stranica, informativnih linija i drugih dokumenata vladinih i nevladinih organizacija koje se bave edukacijom javnosti o pravnom sistemu BH. Zbog navedenih razloga, analizirali smo dvije oblasti pravnog sistema: Zakon o ravnopravnosti spolova BH i Porodičnim zakonom koje smo identifikovali na osnovu iskustava u radu kao oblasti iz kojih građani imaju poteškoće u ostvarivanju svojih prava koja su zagarantovana ovim zakonima. Iz istog razloga, mada je neosporno važno, Analiza nije obuhvatila razgovor sa širim krugom aktera poput medija ija je uloga neosporno značajna za edukaciju javnosti. Obzirom na mali broj dostupnih relevantnih sekundarnih izvora u ovoj oblasti koji bi primjenom tehnike analiziranja sadržaja doveli do prikaza potpune slike stanja educiranosti javnosti iz ciljanih oblasti prava, anketirali smo se tri grupe aktera ovog istraživanja (institucije sistema, NVO i građani/ke) kako bi se što jasnije mogli definisati budući pravci u kojima bi bilo preporučljivo realizirati buduće edukacije javnosti iz navedenih oblasti radi postizanja boljih rezultata prikazanih kroz bolju primjenu navedenih zakona.

Kvantitativno prikupljanje podataka realizirano je putem sekundarnih izvora informacija, a prikupljeni podaci su najviše dijelom iskorišteni za dobijanje osnovne linije za indikatore iz Upitnika, kao i za validaciju podataka dobijenih kvalitativnim istraživanjem. Ovi podaci nam pružaju uvid u postojeće dostupne izvore informacija u smislu realiziranih edukacija u ovim oblastima kroz seminare, štampane materijale, informativne linije i druge mehanizme edukacija. Za dobijanje raspona postojećeg stanja izmeđ u realiziranih edukacija, a do kojih smo došli na osnovu sekundarnih izvora informacija i prikaza postojećeg stanja u smislu usvojenih znanja koja su iskorištena za ostvarivanje prava iz pomenutih zakona, korišteni su rezultati kvalitativnog istraživanja dobijeni zahvaljujući kreiranim Upitnicima.

B) PRIKUPLJANJE PODATAKA

Vrijeme prikupljanja podataka : novembra i decembra 2012.godine.

Način prikupljanja podataka : Istraživački timovi za prikupljanje podataka iz primarnih izvora, i istraživački timovi za prikupljanje podataka iz sekundarnih izvora.

⁴Obrasci upitnika čine sastavni dio ove analize – pogledaj Aneks 2

Geografska pokrivenost istraživanjem : entitetski nivo (FBiH i RS)

Veli ina uzorka : 242 - FBiH ukupno 142 ispitanika - RS – ukupno 100 ispitanika

Trajanje terenskog rada : od 01.11.2012 do 15.12.2012.godine.

Realiziranje istraživanja : FLD i UG SM

Finansiranje : Analiza je realizovan u okviru projekta „Obrazovanje javnosti o pravnom sistemu“ kojeg je finansijski podržao USAID JSDP II

C) ISPITANICI

Kvalitativnim istraživanjem je obuhva eno ukupno 242 ispitanika. Zbog velike raznovrsnosti ciljne grupe projekta (institucije sistema, NVO, gra ani), geografske pokrivenosti koje je istraživanje obuhvatilo (FBiH i RS) kvalitativna analiza je izvedena tako da obuhvati sve kategorije da bi podaci mogli biti ukršteni.

Kvantitativno istraživanje je provedeno prikupljanjem sekundarnih izvora informacija na osnovu dostupnih web sadržaja, izvještaja, analiza, štampanih materijala, informativnih linija i druge mehanizme edukacija.

Na injeni poduzorci ujedna eni su po broju ispitanika po pitanju njihovih demografskih karakteristika kako bi bilo omogu eno njihovo me usobno pore enje, na osnovu cijelog uzorka za datu populaciju. Uzorak je dizajniran da obuhvati gra ane/ke na podru ju svakog kantona za teritoriju FBiH, kao i za teritoriju RS koje je dizajnirao SM.

Ispitanici su podijeljeni u tri grupe (institucije sistema, NVO, gra ani/ke). Prva grupa u kojoj su anketirane institucije sistema (Centri za socijalni rad, komisije za ravnopravnost spolova). Drugom grupom obuhva ene su NVO (koje se uglavnom bave zaštitom ljudskih prava. Tre a grupa obuhvatila je anketiranje gra ana.

Prilikom pripreme/odabira uzorka, najprije su izabrane lokacije u kantonima za realizaciju anketiranja (Sarajevo, Mostar, Široki Brijeg, Livno, Biha , Travnik, Mostar, Tuzla, Zenica, Goražde), te regije u RS-u, nakon ega je definisan kvotni uzorak koji je dizajniran tako da zadovolji sve uslove koji su potrebni da bi se izveli pouzdani i valjani zaklju ci, odnosno da bi bilo mogu e sprovesti statisti ku analizu i potvrditi nalaze kao statisti ki zna ajne. Izbor gra ana za anketiranje u odre enim gradovima bio je slu ajan, osoba koja je anketirana je tako e odabirana slu ajno, dok su anketirane institucije sistema i NVO odabrane ciljano obzirom na njihovu ulogu u radu sa graanima na ostvarivanju njihovih prava iz PZ i ZORSBIH (Centri za socijalni rad i Komisije za ravnopravnost spolova, Gender Centar). Intervjuiranje je obavljeno od strane tri (3) anketara angažovana od strane FLD i dva (2) anketara angažovana od strane SM, na volonterskoj osnovi.

Me u ispitanicima u FBiH je 42% muških ispitanika (u dobi od 18-65 godina) i 58% ženskih ispitanica u dobi od 18 do 55 godina, dok me u ispitanicima u RS su 47% osobe muškog spola, a 53% osobe ženskog spola.

ZNAJ ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA BIH I PORODIČNI ZAKON FBiH ZA MARGINALIZOVANE GRUPE GRAĐANA

A) PRIKAZ ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA I ANALIZA NAJVAŽNIJIH PITANJA KOJA SU NJIME REGULISANA

Ravnopravnost spolova je minimum standarda u oblasti ljudskih prava koji garantuje jednakost svih osoba pred zakonom i osnažuje vladavinu prava u svim segmentima⁵. BiH je ZRSBiH usvojila 2003. godine, a izmjene i dopune ovog Zakona donesene su 2009. godine. Ovim Zakonom je prvi put u pravnom sistemu Bosne i Hercegovine regulisana ravnopravnost spolova kao jedno od osnovnih ljudskih prava i osnovnih vrijednosti demokratskog društva i propisana je eksplicitna zabrana diskriminacije zasnovane na spolu i rodu. Zakon ne reguliše sve segmente društva i pravnog sistema sa aspekta ravnopravnosti spolova već normira opće odredbe o pojmu ravnopravnosti spolova i posebno oblasti koje su posebno značajne za ostvarivanje ravnopravnosti spolova i tako da su mnoga pitanja značajna za ravnopravnost spolova regulisana su drugim zakonima koji regulišu određene oblasti društvenog života (porodični odnosi, zdravstvo, obrazovanje, radni odnosi, zapošljavanje, kazneno zakonodavstvo, prekršajno zakonodavstvo, parno zakonodavstvo, ustavnosudska zaštita i dr.).

Važnost rodne ravnopravnosti za BiH društvo ogleda se i u preporukama Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) koji sugeriše vlastima BiH da skrate vrijeme postupka ujednaavanja zakona, kako bi postigli uspostavljanje efikasne procedure za uspješnu provedbu ZRSBiH, kao i da poduzmu aktivnosti na podizanju svijesti i jačanju kapaciteta institucija vlasti na državnom, entitetskom, kantonalnom i općinskom nivou u provedbi Konvencije.

Osnovni cilj koji je postavljen ZRSBiH jeste sprečavanje i eliminisanje diskriminacije po osnovu spola i postizanje rodne ravnopravnosti. Za postizanje ravnopravnosti spolova ZRSBiH su propisane obaveze institucija vlasti u cilju eliminacije bilo kojeg vida (direktne ili indirektno) diskriminacije po osnovu spola i postizanja rodne ravnopravnosti. Međutim bez zaštite prava lica koja su neravnopravna zbog spola, sam zakon ne bi bio primjenjiv. Zakonodavac je kreirao čitav niz mehanizama zaštite ravnopravnosti kao i sankcije za diskriminaciju po ovom osnovu. To ukazuje da je i sama pravna zaštita shvaćena kao ključna garancija ostvarivanja ravnopravnosti osoba muškog i ženskog spola, bez koje bi garantovanje prava na zaštitu ravnopravnosti spolova bila svedena na ustavni princip, bez mogućnosti efikasne zaštite u slučaju povrede.

Bitno je napomenuti da ZRSBiH poivava na međunarodnim standardima uspostavljenim i garantovanim međunarodnim pravilima sadržanim u ratifikovanim međunarodnim dokumentima i međunarodnim ugovorima, a koji predstavljaju i izvore domaće zakonodavstva u različitim oblastima pravnog sistema BiH⁶

⁵Neke od država koje su prihvatile rodnu ravnopravnost i normirale je posebnim Zakonima su: Engleska (1975), Danska (1976. i 1978), Island (1976), Norveška (1979), Švedska (1980), Finska (1986), Njemačka (1994), Litvanija (1998), a po istekom ovog vijeka zakone u ovoj oblasti usvajaju i zemlje u tranziciji, kao i naši susjedi Bugarska (2001), Slovenija (2002), Mađarska (2003), Hrvatska (2003 i novi 2008), Makedonija (2006), Crna Gora (2007), Srbija (2009)

⁶Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948), Konvencija o političkim pravima žena (1952), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966) i Opcioni protokol uz ovaj Pakt i Drugi opcioniprotookol uz Pakt, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966), Deklaracija o eliminaciji svih oblika diskriminacije prema ženama (1967), Deklaracija o zaštiti žena i djece u slučaju opasnosti i oružanom sukobu (1974), Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (1979) i Opcioni protokol uz ovu Konvenciju (usvojen 1999, stupio na snagu 2000), Bečka deklaracija i program djelovanja (1993), Deklaracija o eliminaciji zlostavljanja žena (1993), Pekinškadeklaracija i Platforma za akciju(1995),

B) PRIKAZ PORODI NOG ZAKONA KROZ ANALIZU DRUŠTVENIH ODNOSA KOJA SU NJIME REGULISANA

Porodi ni zakon FBiH i RS se bavi u suštini ure enjem porodi nih odnosa koji nastaju izme u bra nih i vanbra nih partnera, izme u roditelja i djece i drugih srodnika po krvi i usvojenju, odnosa starateljstva te posebne postupke za ostvarivanje i zaštitu tih prava. U tom smislu porodi no pravo normirano Porodi nim zakonom može se odrediti kao skup pravnih normi koje regulišu porodi ne odnose i porodicu kao cjelinu. Kada je u pitanju odnos roditelja i djece, mijenjanju slike roditeljskog prava posebno je doprinijela Konvencija o pravima djeteta koja kao osnovno pravilo u postupanju sa djecom postavlja zaštitu „najve eg interesa“ djece. Uvažavanje djeteta kao ravnopravnog subjekta u odnosima sa njegovim roditeljima implicira novi pristup postoje im institutima porodi nog prava.

Porodi ni zakon FBiH i RS se bavi u suštini ure enjem porodi nih odnosa koji nastaju izme u bra nih i vanbra nih partnera, izme u roditelja i djece i drugih srodnika po krvi i usvojenju, odnosa starateljstva te posebne postupke za ostvarivanje i zaštitu tih prava. Bitno je napomenuti da su odre eni porodi ni odnosi zašti eni i u okviru krivi nog, radnog prava, socijalnog prava, gra anskog i drugih prava. Posmatrano kroz društvenu funkciju porodi nog prava, ova funkcija ne iscrpljuje se samo u zaštiti porodice ve je njen zadatak da stvori pravne pretpostavke za ostvarivanje osnovnih društvenih vrijednosti kao npr. odgoj djece, odgovornost za preuzete porodi nopravne obaveze, solidarnost me u lanovima porodice, ravnopravnost žene i muškarca, zaštita pojedinca nesposobnih za samostalna život.

Zaštita porodice i djece jedno je od najvažnijih ustavnih na ela u oblasti porodi nog prava. Zadatak države je da stvori pravne osnove za zasnivanje zdrave porodice i otkloni smetnje ostvarenju ovog cilja. esto se u tu svrhu angažuju nadležni organi i stru ne službe. Uticaj države je ipak ograni en jer onda mora respektovati me usobne odnose lanova porodice. Posmatrano sa aspekta zaštite djece ona se može shvatiti kao prirodno pravo, ali i obaveza roditelja. Država je ovlaštena da interveniše ukoliko su interesi djece dovedeni u pitanje. Pravo i slobodu sklapanja braka garantuje Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, kao i u Univerzalnoj deklaraciji o pravima ovjeka. Ovo pravo uklju uje i pravo na ravnopravan položaj budu ih bra nih partnera. Otklanjanje diskriminacije u svim pitanjima koja se odnose na brak i porodi ne odnose najšire je formulisano u lanu 16. Konvencije o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena. Pravo na poštivanje privatnog i porodi nog života garantuju i Ustavi u BiH i me unarodni dokumenti⁷. Porodi ni zakon je osnovni izvor prava u ovoj oblasti, dok se kao dopunski izvori koji regulišu djelimi no porodi ne odnose javljaju zakoni koji ure uju neka pitanja statusnog karaktera, te zakoni iz domena socijalne politike i socijalne zaštite npr. Zakon o mati nim knjigama, Zakon o li nom imenu, Zakon o državljanstvu, Zakon o naslje ivanju itd.

Univerzalna deklaracija o demokratiji (1997), Rezolucije 1325 (2000), 1820 (2008), 1889 (2009) Vije a sigurnosti UN, Milenijumska deklaracija UN (2000) i dr.

⁷ Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i protokoli, Konvencija o državljanstvu udatih žena (1957), Me unarodni pakt o gra anskim i polit kim pravima (1966), Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (1979), Konvencija o pravima djeteta (1989), Me unarodna konvencija o zaštiti svih radnika – migranata i njihovih porodica (1990), Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima (1948), Evropska socijalna povelja (1961) i dr.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

Ovdje predstavljamo rezultate ankete, brojano i u procentima, po kantonima u FBiH, kako bi se imao što precizniji uvid u trenutnu situaciju.

Od ukupnog broja anketiranih građana samo je 36% upoznato⁸ sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i 23% o Porodnom zakonu, a manje od 17% građana je upoznato s institucijama vlasti koje bi trebale provoditi ove zakone.

- Samo 1% građana je učestvovalo na nekim oblicima edukacije (javne tribine, seminari, treninzi itd.) o Zakonu o ravnopravnosti spolova i Porodnom zakonu, dok 13% građana procjenjuje da njima poznate osobe iz njihovog okruženja su informisane i edukovane o ZRSBIH i PZ, te da bi se istim mogli obratiti za pomoć u vezi sa nekom informacijom.

- U odnosu na ukupni rezultat, izrazito mali broj građana je informisan o pravima iz ZRSBIH i PZ dok je najveći broj njih saznalo za navedene zakone preko medija 58%, a njih 32% se informiralo putem interneta.

- 92% građana ne zna za postojanje neke informativne linije preko koje bi građani se mogli upoznati sa svojim pravima

- 97% građana smatraju da je potrebno educirati građane o postojećim i pripadajućim pravima na snazi.

- 76% predstavnika institucija sistema i NVO koji su anketirani smatraju da su upoznati sa ZRSBIH dok njih 81% smatra da je upoznat sa PZ. Predstavnici institucija vlasti u 62% su upoznati sa institucijama koje su nadležne da sprovedu ZRSBIH i dok njih 81% su upoznati sa institucijama koje su nadležne za sprovođenje PZ. U segmentu procjene stepena informisanosti građana o njihovim pravima iz ZRSBIH i PZ njih 100% smatra da građani imaju izrazito slaba znanja iz navedenih zakona, dok je njih 100% pozitivno odgovorilo da postoji potreba za edukacijom građana o pravima iz ZRSBIH i PZ.

- 95% predstavnika institucija vlasti i NVO smatra da postoji neki oblik nedostatka u dosadašnjim realiziranim edukacijama namijenjenim građanima, dok njih 62% predlaže više od tri (3) prijedloga za unapređenje sistema obrazovanja građana o pravima u Bosni i Hercegovini.

U nastavku je priložen prikaz rezultata prema broju anketiranih, teritorijalnoj pripadnosti, i prema odgovorima anketiranih na anketna pitanja, izraženi u broju i procentu.

⁸ Termin – „Upoznatost“ sa odnosi se na saznanja građana o postojanju Zakona, dok isti termin kod ispitanih predstavnika Institucija vlasti i NVO podrazumjeva znanje o praktičnoj primjeni Zakona.

Precizni pregled po kantonima u FBiH nalazi se u tabeli ispod :

Tabela 1– Gra ani/ke

Federacija Bosne i Hercegovine	Da	Ne
Upoznati sa Zakonom o ravnopravnosti spolova	36%	64%
Upoznati sa Porodi nim zakonom	23%	77%
Potrebno edukovati gra ane/ke o Zakonu o ravnopravnosti spolova i Porodi nom zakonu	97%	3%
Procjena znanja i informisanosti o Zakonima bližeg kruga poznatih lica	13%	87%
Da li ste u estvovali na edukacijama, seminarima, treninzima, javnim tribinama iz Zakona o ravnopravnosti spolova	0%	100%
Da li ste u estvovali na edukacijama, seminarima, treninzima, javnim tribinama iz Porodi nog zakona	1%	99%
Da li ste saznali za neku informativnu liniju preko koje se mogu dobiti informaciju o pravima	8%	92%
Upoznati sa institucijama koje su nadležne za sprovo enje Zakona o ravnopravnosti spolova i Porodi nog zakona	17%	83%
Sredstva preko kojih su gra ani/ke informisani :		Broj:
Saznala/o za Zakone preko televizije		20%
Saznala/o za Zakone preko radija		12%
Saznala/o za Zakone preko štampanih medija		26%
Saznala/o za Zakone na seminaru/treningu		0%
Saznala/o za Zakone preko interneta		32%
Saznala/o za Zakone preko informativne linije NVO/državne institucije		7%
Saznala/o za Zakone preko institucije sistema		3%

* Pregled rezultata istraživanja o educiranosti gra ana o Zakonu o ravnopravnosti spolova BIH i Porodi nog zakona FBiH

Tabela 2 – Institucije sistema

Federacija Bosne i Hercegovine	Ukupno Da	Ukupno Ne
Upoznati sa Zakonom o ravnopravnosti spolova	76%	24%
Upoznati sa Porodi nim zakonom	81%	19%
Upoznati sa institucijama koje su nadležne da sporovode Zakon o ravnopravnosti spolova	62%	38%
Upoznati sa institucijama koje su nadležne da sporovode Porodi ni zakon	81%	19%
Procjena stepena informisanosti javnosti o pravima iz Zakona o ravnopravnosti spolova i Porodi nog zakona	0%	100%
U estvovali/organizirali neki vid edukacije	86%	14%
Upoznatost sa postojanjem informativne linije za gra ane	33%	67%
Upoznatost sa postojanje nekog mehanizma edukacije	43%	57%
Procjena postojanja potrebe da se gra ani edukuju iz Zakona o ravnopravnosti spolova i Porodi nog zakona	100%	0%

Nedostaci u dosadašnjim edukacijama građana :	Ukupno:
- Nedostatak edukacija	71%
- nedostatak informativnih štampanih materijala	76%
- nedovoljna medijska promocija prava	67%
- nedostatak informativnih linija za informisanje o pravima	62%
- neadekvatan sadržaj edukacija	57%

Prijedlog za unapređenje u sistema obrazovanja građana o njihovim pravima :	Ukupno:
- promocija njihovih prava kroz edukacije	67%
- pojašnjenje na ina ostvarivanja prava	62%
- besplatna pravna pomoć	81%
- zaštita prava kroz postupak	38%

* Pregled rezultata istraživanja o educiranosti institucija sistema o Zakonu o ravnopravnosti spolova BiH i Porodi nog zakona FBiH

Tabela 3 – Nevladine organizacije

Federacija Bosne i Hercegovine	Ukupno Da	Ukupno Ne
Upoznati sa Zakonom o ravnopravnosti spolova	67%	33%
Upoznati sa Porodi nim zakonom	43%	57%
Upoznati sa institucijama koje su nadležne da sporovode Zakon o ravnopravnosti spolova	67%	33%
Upoznati sa institucijama koje su nadležne da sporovode Porodi ni zakon	57%	43%
Procjena stepena informisanosti javnosti o pravima iz Zakona o ravnopravnosti spolova i Porodi nog zakona	5%	95%
U estvovali/organizirali neki vid edukacije	33%	67%
Upoznatost sa postojanjem informativne linije za građane	52%	48%
Upoznatost sa postojanje nekog mehanizma edukacije	48%	52%
Procjena postojanja potrebe da se građani edukuju iz Zakona o ravnopravnosti spolova i Porodi nog zakona	100%	0%

Nedostaci u dosadašnjim edukacijama građana :	Ukupno:
- Nedostatak edukacija	67%
- nedostatak informativnih štampanih materijala	52%
- nedovoljna medijska promocija prava	62%
- nedostatak informativnih linija za informisanje o pravima	43%
- neadekvatan sadržaj edukacija	38%

Prijedlog za unapređenje u sistema obrazovanja građana o njihovim pravima :	Ukupno:
- promocija njihovih prava kroz edukacije	71%
- pojašnjenje na ina ostvarivanja prava	71%
- besplatna pravna pomoć	81%

- zaštita prava kroz postupak	52%
-------------------------------	-----

* Pregled rezultata istraživanja educiranosti NVO o Zakonu o ravnopravnosti spolova BiH i Porodi nog zakona FBiH

Tabela 4- Kratak pregled rezultata ankete prema Kantonima

Kanton	Gra ani	Znanje o ZRSBIH	Znanje o PZ FBiH	Potreba za edukacijom iz oba Zakona	Ukupno:
	Broj:	Broj:	Broj:		
Sarajevo	10	70%	70%		90%
Unsko-san.	10	40%	40%		100%
Posavski	10	30%	0%		100%
Tuzlanski	10	60%	40%		90%
ZE-DO	10	40%	20%		100%
Bos-podrinj.	10	10%	0%		100%
Srednjobos.	10	20%	10%		100%
Herc-ner.	10	50%	30%		90%
Zap.-herceg.	10	20%	10%		100%
Kanton 10	10	20%	10%		100%
Ukupno:	100				

Kanton	Institucije sistema	Znanje o ZRSBIH	Znanje o PZ FBiH	Potreba za edukacijom iz oba Zakona	Ukupno:
	Broj:	Broj:	Broj:		
Sarajevo	7	86%	100%		100%
Unsko-san.	2	50%	50%		100%
Posavski	1	100%	100%		100%
Tuzlanski	2	50%	50%		100%
ZE-DO	2	50%	50%		100%
Bos-podrinj.	2	50%	50%		100%
Srednjobos.	1	100%	100%		100%
Herc-ner.	2	100%	100%		100%
Zap.-herceg.	1	100%	100%		100%
Kanton 10	1	100%	100%		100%
Ukupno:	21				

Kanton	NVO	Znanje o ZRSBIH	Znanje o PZ FBiH	Potreba za edukacijom iz oba Zakona	Ukupno:
	Broj:	Broj:	Broj:		
Sarajevo	7	71%	57%		100%
Unsko-san.	2	100%	50%		100%
Posavski	1	0%	0%		100%
Tuzlanski	2	100%	50%		100%
ZE-DO	2	50%	50%		100%
Bos-podrinj.	2	50%	50%		100%
Srednjobos.	1	0%	0%		100%
Herc-ner.	2	50%	50%		100%
Zap.-herceg.	1	100%	0%		100%
Kanton 10	1	100%	0%		100%
Ukupno:	21				

Pregled rezultata prema kantonima, daje nam uvid u edukovanost ankeriranih osoba prema nastanjenosti na određenoj teritoriji FBiH. Rezultat je podložan uticajima raznih faktora (ekonomska razvijenost pojedinog kantona, obrazovna infrastruktura, aktivnost NVO kroz projekte, veći broj institucija kao i drugih mehanizama predviđenih za informisanost građana o pravima i sl.) koji su doveli do disbalansa u stepenu edukovanosti građana između različitih kantona.

Tako je procentualno najveća (70%) zastupljenost informisanih građana u Kantonu Sarajevo, pa zatim slijede Tuzlanski kanton (60%), Hercegovačko-neretvanski kanton (50%), dok je u Bosansko-podrinjskom kantonu najmanja informisanost građana (10%).

REPUBLIKA SRPSKA

Ovdje predstavljamo rezultate ankete u procentima za područje Republike Srpske.

Od ukupnog broja ispitanika samo je 32% upoznato⁹ sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i 31% o Porodičnom zakonu, a manje od 21% ispitanikom je upoznato s institucijama vlasti koje bi trebale provoditi ove zakone.

- 67% ispitanika ne zna za postojanje neke informativne linije preko koje bi građani se mogli upoznati sa svojim pravima

- 100% ispitanika smatraju da je potrebno educirati građane o postojećim i pripadajućim pravima na snazi.

Tabela 1

REPUBLIKA SRPSKA	Ukupno Da	Ukupno Ne
Upoznati sa Zakonom o ravnopravnosti spolova	32%	68 %
Upoznati sa Porodičnim zakonom	31%	69 %
Upoznati sa institucijama koje su nadležne da sporovode Zakon o ravnopravnosti spolova	21%	79 %
Upoznati sa institucijama koje su nadležne da sporovode Porodični zakon	21%	79 %
Procjena stepena informisanosti javnosti o pravima iz Zakona o ravnopravnosti spolova i Porodičnog zakona	0%	100%
Upoznatost sa postojanjem informativne linije za građane	33%	67%
Upoznatost sa postojanje nekog mehanizma edukacije	33%	67%
Procjena postojanja potrebe da se građani edukuju iz Zakona o ravnopravnosti spolova i Porodičnog zakona	100%	0%

* Pregled rezultata istraživanja o educiranosti ispitanika o Zakonu o ravnopravnosti spolova BiH i Porodičnog zakona RS

⁹ Termin – „Upoznatost“ sa odnosi se na saznanja građana o postojanju Zakona, dok isti termin kod ispitanih predstavnika Institucija vlasti i NVO podrazumjeva znanje o praktičnoj primjeni Zakona.

NEDOSTACI U REALIZIRANIM EDUKACIJAMA IZ ZAKONA O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA I PORODI NOG ZAKONA FBIH

Provedeno istraživanje potvrđuje nalaze prethodnih istraživanja¹⁰ prema kojima je dostupnost i kvalitet aktivnosti obrazovanja javnosti o pravnom sistemu u BiH na izrazito niskoj razini.

Iako u sistemu obrazovanja djeluju mnoge institucije i nevladine organizacije program obrazovanja na osnovu kojih se građani direktno ili indirektno educiraju o njihovim pripadajućim pravima su i dalje nedovoljni i praktično slabo razvijeni. Pregledom sekundarnih izvora informacija izvodi se zaključak da se građani educiraju u postojećem obrazovnom sistemu u području ljudskih prava¹¹ i to uglavnom prenosom općih informacija. Takav pristup vodi određenim nedostacima jer građani dobijaju informacije o postojećim pravima na nekoj generalnom nivou dok izostaje razumijevanje prava kao i na njihovo ostvarivanje istih. Obzirom da je pravni sistem BiH prihvatio minimum međunarodnih standarda ljudskih prava u osnovnim pravnim oblastima (radno pravo, porodično pravo, ravnopravnost spolova, diskriminacija, socijalna prava itd.) koji su utkani u nacionalno zakonodavstvo koje normira te oblasti, u većoj mjeri izostaje pravilna primjena tih zakona na građana kao pojedinca, a zbog slabog poznavanja pravnog sistema građanin ostaje uskraćen u ostvarivanju ili zaštiti svojih prava¹². Obrazovni procesi u osnovnim i srednjim školama malo su posvetili pažnje obrazovanju djece i omladine o osnovnim pravima u BiH. Iako neke NVO sudjeluju kontinuirano duži niz godina na razvoju i implementaciji kvalitetnih obrazovnih programa, nastavnog materijala i programa za obuku nastavnika za predškolski uzrast, osnovno i srednje obrazovanje kao i nivo univerziteta na teritoriji cijele Bosne i Hercegovine¹³, izostaje pokrivenost edukacije svih učenika u skladu sa prihvaćenim politikama obrazovanja u BiH, što već prelazi u domen institucionalnih nadležnosti u okviru kojih se moraju iznaći rješenja za taj problem. Međutim neformalni oblici educiranja javnosti kao što su internet portali, web stranice, informativne linije nisu zaživjele u punom kapacitetu zbog slabog informativnog obrazovanja građana kao i slabe formalne pismenosti¹⁴, a sa druge strane ne postoji ni veliki broj (tiraž) informativnih letaka, brošura i drugih štampanih materijala, kao i neadekvatna distribucija istih što je shvatljivo obzirom na troškove ovakvog vida educiranja, pa relativno mali broj građana dobije informacije o pravima na ovaj način. Također profesionalci (sudije, tužitelji, pravobranitelji) koji su u okviru svog rada stekli praktična znanja o funkcionisanju pravnog sistema u BiH, nisu uključeni u procese obrazovanja.

¹⁰Istraživanje o Zakonu o ravnopravnosti spolova – Centar za građansku suradnju

¹¹Studija – Obrazovanje javnosti o pravnom sistemu u Bosni i Hercegovini, autor Dženana Hrlović

¹²Centar za besplatnu pravnu pomoć – FLD pružio preko 2500 usluga pravne pomoći i marginaliziranim grupama žena većim dijelom u oblasti porodičnog prava – 64 %

¹³npr. Civitas – o projektima – na civitas.ba

¹⁴Istraživanje UNESCO-ovog Instituta za statistiku – Rezultat 100,000 nepismenih osoba u BiH, Asocijacija informatičara BiH – 50-60% informatički pismenih osoba; godišnjem izvještaju Regulatorne agencije za komunikacije (RAK), sprovedena anketa je pokazala da je u BiH, zaključno sa 31. decembrom 2010. godine, bilo 522.364 internet pretplatnika, a u 2009. godini je zabilježeno oko 400.000

MOGU I PRAVCI RAZVOJA PROGRAMA EDUKACIJA JAVNOSTI O PRAVNOM SISTEMU U BIH

Na osnovu rezultata dobijenih istraživanjem i sagledavaju i uporedna rješenja obrazovanja javnosti o pravnom sistemu u drugim državama identifikovali smo mogu e pravce djelovanja kako bi se u sistem obrazovanja javnosti o pravnom sistemu unijeli bar dio prijedloga za unapre enje ovog sistema.

Op e preporuke :

Kratkoro ne :

- Uspostaviti partnerstva NVO i institucija vlasti radi zajedni kog djelovanja u procesu obrazovanja javnosti kako bi se stvorila partnerska baza za olakšanu i obuhvatniju realizaciju aktivnosti u ovom procesu.
- Neophodno je da svi akteri na zajedni koj osnovi animiraju donatore da podrže programe obrazovanja javnosti o pravnom sistemu kako bi se obezbjedila finansijska sredstva za kontinuiranu realizaciju takvih programa.
- Donatori koji finansiraju programe obrazovanja javnosti o pravnom sistemu treba da zahtijevaju od organizacija koje implementiraju iste, ve u medijsku promociju takvih aktivnosti.
- U promotivnim, informativnim ili edukativnim materijalima kojima se promovišu prava iz Porodi nog zakona ili ZRSBIH obavezno nazna iti nadležnu instituciju za ostvarivanje prava iz navedenih zakona.

Rezultat istraživanja: samo 17% građana upoznato sa institucijama koje su nadležne za sprovo enje Zakona o ravnopravnosti spolova i Porodi nog zakona.

Dugoro ne:

- Obezbjediti ve i stepen informisanja javnosti putem elektronskih i štampanih medija.
Rezultat istraživanja: najve i broj građana (58%) informiše putem ovih medija.
- Pove ati broj edukacija o pravnom sistemu i u inih otvorenim i dostupnim građanima.
Rezultati istraživanja: procjena potrebe od strane institucija vlasti i NVO za educiranjem građana iznosi 100% dok od samih građana 97%, a dosadašnji procenat u estvovanja građana na ovakvim edukacijama iznosi 0%.
- Prilagoditi sadržaj edukacija namijenjenih građanima stavljaju i akcenat na promociju prava i na ina ostvarivanja istih. **Rezultat istraživanja:** preporu uje oko 69% ispitanika.
- Promovirati i popularizirati postoje e informativne linije preko kojih se građani mogu informisati o svojim pravima.
Rezultat istraživanja: samo 8% ispitanih građana upoznato sa postojanjem neke od informativnih linija dok su institucije vlasti upoznate sa samo 33%.
- Potrebno je u initi ve e napore na pove avanju kadrovskih i finansijskih kapaciteta pružatelja besplatne pravne pomo i kao aktera u sistemu educiranja građana o pravnom sistemu. **Rezultat istraživanja:** preporu uje 81% ispitanika.

- Neophodno je raditi na percepciji važnosti obrazovanja javnosti o pravnom sistemu kao nužnog elementa u povećavanju vladavine prava te nužno je objediniti sve elemente obrazovanja, uz postupno usklađivanje obrazovnog sistema i dosljedno uvažavanje koncepta cijeloživotnog učenja, **Rezultat istraživanja:** procjena potrebe od strane institucija vlasti i NVO za educiranjem građana iznosi 100%.
- Aktivnosti koje se realizuju u okviru rada NVO i institucija vlasti, a odnose se na edukaciju javnosti o pravnom sistemu otvorenim za javnost, prezentiranjem sadržaja na Javnim tribinama, web diskusijama (forumi) i sl. radi povećanja stepena informiranosti građana.
- Stavljanjem akcenta na Obrazovanje utemeljeno na modernim ICT tehnologijama kao potencijala za inovacije u učenju i poučavanju o pravnom sistemu i povećanje dostupnosti znanja (interaktivne web stranice, informativne tel.linije itd.). **Rezultat istraživanja:** 32% građana je saznalo za postojanje zakona putem Interneta.
- Provoditi aktivnosti na smanjenju nepismenosti i veće uključenosti žena u ruralnim područjima u aktuelne socijalne i društvene tokove,
- Potrebno je raditi na podizanju i jačanju svijesti stanovništva o štetnosti diskriminacije, kao negativne društvene pojave.

Preporuke za institucije sistema:

Kratkoročne:

- Unaprijediti način obavještanja građana o terminima Javnih rasprava o nacrtima Zakona te animirati građane da uzmu veću učesničku ulogu u takvim raspravama.
- Unaprijediti odnos predstavnika institucija vlasti u svakodnevnom radu i građana u smislu prenosa informacija o pravima i pravnom sistemu na pojedinca. **Rezultat istraživanja:** samo 3% ispitanih građana neposredno saznala/o za Zakone preko institucije sistema prilikom obrađivanja istih.

Dugoročne:

- Prilikom organizovanja i realizacije edukacija uključiti i određeni broj građana. **Rezultat istraživanja:** procenat učesništva građana na edukacijama iz predmetnih zakona iznosi 0%, dok u učesničvanje predstavnika institucija vlasti iznosi 86%.
- Institucije vlasti bi trebale kreirati realne ciljne programe edukacija i njihovu realizaciju za građane kako bi istim približili djelokrug svog rada stavljajući i akcenat na promociju prava i ostvarivanje istih. **Rezultat istraživanja:** preporučuje 67% ispitanih predstavnika institucija vlasti.
- Obrazovni sistem u školama usmjeravati da kroz postojeći plan i program u kojem je predviđen i predmet građanskog obrazovanja/demokratije i ljudskih prava, uvrste dodatni sadržaji o pravima na snazi koji bi se izuživali na praktičan način.
- Kako bi se predloženi pravci integrisali u društveni proces obrazovanja javnosti o pravnom sistemu, neophodna je osigurati odgovarajuća podrška izvršnih, zakonodavnih, i sudskih tijela koja trebaju osigurati zakonske,

finansijske i druge uvjete za uspješno obrazovanje kroz integriranje ovakvih inicijativa u strateške planove razvoja obrazovnog sistema.

- Veoma je važno razmotriti problematiku vezanu za sadržaj i predmet regulisanja Zakona o ravnopravnosti polova i Porodi nog zakona RS, na sjednicama organa lokalne samouprave,

Preporuke za NVO :

- Kao bitan faktor u razvoju obrazovnog sistema o pravima građana poboljšati usluge besplatne pravne pomoći i uspostavljene od strane NVO koji u direktnoj komunikaciji sa korisnicima prava doprinose educiranju građana o pravnom sistemu.
- Radi razvoja sistema obrazovanja javnosti o pravnom sistemu neophodno je da pružatelj besplatne pravne pomoći, u okviru svoje organizacije uspostave informativnu liniju(ako ve e ne postoji) preko kojih bi se građani mogli svakodnevno informisati o pravima i pravnom sistemu u BiH.
- Obzirom na specifi ni potencijal koji posjeduju pružatelji besplatne pravne pomoći (NVO), zbog ograni avaju ih faktora kao što je npr. veliki broj korisnika pravne pomoći, neophodno je stimulirati i ja ati njihove kapacitete kako u finansijskom smislu tako i kadrovskom u cilju uspostavljanja efikasnijeg sistema obrazovanja građana o pravnom sistemu. Rezultat istraživanja: preporu uje **81%** ispitanika.
- Radi efikasnijeg prenosa znanja sa profesionalaca na građane neophodno je uključiti profesionalna udruženja (sudija i tužitelja) u proces kreiranja obrazovnih politika, i realiziranje konkretnih edukacija građana o pravnom sistemu, da li direktno putem organizovanja ve eg broja javnih tribina, ili indirektno putem edukacije predstavnika institucija sistema (Centara socijalnog rada, policije, sudija, tužitelja) i NVO koje u svom radu dolaze u kontakt sa ve im brojem građana, kako bi se osnažili i educirali o modelima prenosa znanja sa njih na pojedince.

ZAKLJU AK

Komplicirani pravni sistem u BiH predstavlja prepreku u obrazovanju građana kako o pravnom sistemu tako i o pravima koja mu pripadaju. Veliki broj nivoa vlasti, veliki broj zakonskih propisa kojim se ure uju iste oblasti (npr. Socijalna zaštita, radno zakonodavstvo, zdravstvena zaštita itd.), kompliciran pravosudni sistem posmatran sa aspekta njegove kompleksne organizacije dovelo je do izrazito malog stepena informiranosti građana o ZRSBIH 36% i PZ 23% u FBiH dok u RS-u iz ZRSBIH 32% i PZ 31%.

U BiH postoji nedostatak edukacija o pravnom sistemu u BiH namijenjenih građanima što je vidljivo iz rezultata istraživanja obzirom da je samo 1% građana u estvovao na takvim edukacijama, dok predstavnici Institucije vlasti u 71% i NVO u 67% smatraju da je to jedan od osnovnih nedostataka u obrazovnom sistemu.

Sa druge strane Ispitani Građani su mišljenja u 97% da je potrebno edukovati građane o navedenim zakonima, dok 100% ispitanih predstavnika Institucija vlasti i NVO isto misli. Donošenjem Zakona o ravnopravnosti polova, zadovoljeni su formalni

zahtjevi da se ovakav zakon usvoji, ali suštinski nije stvoren adekvatan zakonski okvir da se stanje u praksi (tradicionalna shvatanja, stereotipni i društvene uloge) efikasno mijenja, a što nedvojbeno ima za posljedicu lošu upu enost gra ana o važnosti ovog zakona i o na inima njegovog realiziranja kako kroz ZRSBIH tako i kroz druge suspsidijarne zakone.

Ista situacija u odnosu na upu enost gra ana se nalazi kad je u pitanju i primjena PZ. Gra ani iako se vrlo esto kako sami direktno tako i indirektno preko svojih bližih lanova porodice, prijatelja, komšija susre u sa raznoraznim problemima u porodi nim odnosima ali zbog nepoznavanja zakonskih rješenja u velikom broju ostaju uskra eni za prava koja ima pripadaju, što je vidljivo iz rezultata istraživanja obzirom da gra ani procjenjuju da samo 13% osoba iz njihovog okruženja imaju znanja i informisanosti o PZ.

Slaba informiranost o pravima iz PZ i ZRSBIH direktna je posljedica i slabe informisanosti gra ana (samo 8%) o postojanju informativnih linija preko kojih se mogu informisati o svojim pravima, pa je neophodno raditi na uspostavljanju ve eg broja takvih linija kao i promoviranju postoje ih kako bi se iste približile gra anima i ispunile svrhu svog postojanja.

Istraživanje je pokazalo da su predstavnici institucija sistema (81% odnosno 76%) i predstavnici NVO (67% odnosno 43%) u prihvatljivoj mjeri informisani i edukovani o ZRSBIH i PZ, ali da znanja na strani gra ana izostaju (36% odnosno 23%). Obzirom da je proces obrazovanja gra ana skup i složen proces, neophodno je uklju iti što ve i broj postoje ih institucija sistema, NVO, me unarodnih organizacija u proces obrazovanja. Korištenjem postoje ih kadrovskih kapaciteta neophodno je ja e aktivirati metod prenosa znanja sa profesionalaca na gra anina u okviru njihovog rada obzirom da samo 3% gra ana dobijaju informaciju o postoje im pravima preko Institucija vlasti. Na taj na in se može u mnogome pove ati efikasnost državne administracije, pove ati pristup pravdi i pravosu u kao i doprinijeti vladavini prava.

Da bi se poboljšao sistem obrazovanja javnosti o pravnom sistemu u BIH neophodno je uspostaviti smisljena i kohezivna partnerstva izme u NVO koje rade u domenu zaštite ljudskih prava, obrazovanja, profesionalnih udruženja, i vladinih organizacija, naro ito radi postizanja kratkoro nih rezultata kao npr. realizacija prilago enih edukacija gra anima, ili dugoro nih kao što je kreiranje održivog sistema obrazovanja javnosti o pravnom sistemu.

Ne treba zanemariti ni službe besplatne pravne pomo i koje u svom radu doprinose u velikoj mjeri edukovanju marginalizovanih grupa gra ana kroz pružanje usluga pravne pomo i, pa iz tog razloga treba podržati rad tih službi kroz ja anje finansijskih kapaciteta i pove avanja kadra kako bi mogli objektivno proširiti opseg svog djelovanja.

LITERATURA

1. Zakon o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine (Sl.n.BIH br.16/03;102/09)
2. Porodi ni zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Sl.n.FBIH35/05, 41/05)
3. Konvencije o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW);
4. Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.
5. Preporuke Savjeta Evrope u oblasti ravnopravnosti spolova
6. Obrazovanje javnosti o pravnom sistemu u Bosni i Hercegovini – autor Dženana Hrlovi
7. Komentar Zakona o ravnopravnosti spolova BiH – autori : Hajrija Hadžiomerovi Muftić , Fedraldžaković , Natalija Petrić , Adisa Zahiragić
8. Priručnik za usklađivanje Zakona sa Zakonom o ravnopravnosti spolova i sa Međunarodnim standardima u oblasti ravnopravnosti spolova – Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH
9. Analiza situacije - Izvještaj o stanju ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini – autor Kika Babid-Svetlin, Sarajevo, decembar 2009
10. Četvrti i peti periodični CEDAW izvještaj Bosne i Hercegovine, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine, maj 2011. godine;
11. Godišnji izvještaj Gender Centra Federacije BiH za 2010. i 2011. godinu;
12. Komentar zakona o zabrani diskriminacije sa objašnjenjima i pregledom prakse u uporednom pravu – Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu, 2010.god.
13. Bračno pravo – autori : Nerimana Traljić – Suzana Bubić , Sarajevo, 2007.god.
14. Obiteljsko pravo – autori: M. Alinčić , A. Bakarić -Mihanović , D. Hrabar, D. Jakovac-Lozić , A. Korać , Zagreb, 2007.god.
15. Porodično pravo i prava deteta – autor: Marija Draškić : Beograd, 2007.god.
16. Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (1979);
17. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966);
18. Konvencija o pravima djeteta (1989)
19. Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948)
20. Evropska socijalna povelja (1961)
21. Izvještaj o provedbi Akcionog plana za implementaciju UN Rezolucije 1325 "Žene, mir i sigurnost" u Bosni i Hercegovini za 2012. Godinu
22. Status i aktivnosti općinskih povjerenstava za ravnopravnost spolova u Bosni i Hercegovini- OSCE, 2009.god.
23. Analiza rodno inkluzivne zajednice u BiH – TPO Fondacija - autor : Jasmina Čaušević
24. Dijagnostički izvještaj „Pomoć pri izgradnji mira kroz implementaciju Rezolucije UNSCR 1325 na području Balkana“ – autorice: Azra Hasanbegović i Aldijana Trbonja

WEB :

1. Stranica Agencije za ravnopravnost spolova BiH <http://www.arsbih.gov.ba/bhs/pocetna>
2. Izvještaj o provedbi Akcionog plana za implementaciju UN Rezolucije 1325 "Žene, mir i sigurnost" u Bosni i Hercegovini za 2012. Godinu, dostupno na stranici : http://www.1325.arsbih.gov.ba/wp-content/uploads/Izvjestaj-o-implementaciji-AP-1325_2012_-god.pdf

3. Analiza zastupljenosti žena nakon Izбора 2012. Dostupna na stranici : <http://www.arsbih.gov.ba/bhs/pocetna/135-analiza-zastupljenosti-ena-nakon-izbora-2012?format=pdf>
4. Istraživanje Političke arke u medijima - <http://www.arsbih.gov.ba/bhs/publikacije/studije/101-politiarke-u-medijima?format=pdf>
5. http://www.unece.org/fileadmin/DAM/Gender/documents/Beijing+15/Bosnia_and_Herzegovina.pdf
6. Odluke CEDAW komiteta - <http://www.arsbih.gov.ba/bhs/publikacije/prirunici/102-odluke-cedaw-komiteta?format=pdf>
7. Preporuka Komiteta ministara 17 (2007) - <http://www.arsbih.gov.ba/bhs/publikacije/prirunici/103-preporuka-komiteta-ministara-17-2007?format=pdf>
8. Gender Centar FBiH - http://www.fgenderc.com.ba/bh/o_gender_centru.html#
9. Komisija za ravnopravnost spolova PS BiH - https://www.parlament.ba/sadrzaj/komisije/predstavnicki_dom/ravnopravnost/default.aspx?id=28446&mid=1&langTag=bs-BA&pril=b
10. Akcioni plan za promociju ravnopravnosti spolova - <http://www.osce.org/odihr/19333>
11. Mreža pružatelja besplatne pravne pomoći u BiH - http://www.civilnodrustvo.ba/vijesti/undp_bih_uspostavljena_mreza_davalaca_besplatne_pravne_pomoci.html
12. CEST FBiH - www.fbih.cest.gov.ba/
13. Izvještaj o aktivnostima Helsinškog komiteta za ljudska prava u BiH - <http://www.bhhchr.org/Izvjestaji/IZVJESTAJ%20o%20aktivnostima%20HK%20BiH%20u%202009.%20godini.doc>
14. *Strategija za reformu sektora pravde u BiH za period od 2008. do 2012. godine* - http://www.mpr.gov.ba/userfiles/file/Projekti/SRSP_u_BiH_-_BJ.pdf
15. Ministarstvo pravde BiH - Da li ste upoznati sa Vašim pravima? (2008) - <http://www.mpr.gov.ba/userfiles/file/Publikacije/Da%20li%20ste%20upoznati%20sa%20Vasim%20pravima.pdf>

Aneks 1 - Ostale metodološke napomene

ANALIZA I OBRADA PODATAKA

Kvalitativni podaci su analizirani najprije na timskim sastancima na kraju svakog dana. Drugi nivo analize je bilo ukrštanje podataka dobijenih u odgovorima anketiranih grupa, pronalaženje tema i podataka iz sekundarnih izvora koji potvrđuju veće dobijene podatke ili iznose različite stavove.

Plan obrade kvantitativnih podataka načinjen je s obzirom na prirodu podataka i nivo mjerenja svake varijable. Povezanost demografskih karakteristika ispitanika i odabranih indikatora ispitivana je na osnovu stavova ispitanika koja se sastojala od niza tvrdnji posvećenih različitim aspektima nekog stava.

OPIS TIMA KOJI JE RADIO ANALIZU

Za kvalitativni dio istraživanja su postojala tri terenska tima. Dva tima angažovana od strane FLD, i jedan tim (treći tim) angažovan od strane SM.

Prvi tim se sastojao od tri volontera/anketarke koji su činili mobilni tim za kvalitativno istraživanje odnosno anketiranje građana/ki na području 10 kantona (Bihać, Orašje, Tuzla, Zenica, Goražde, Travnik, Mostar, Široki Brijeg, Sarajevo, Livno) u FBiH. Drugi tim koji se sastojao od analitičara (Amer Homarac i Jasmina Mujezinovi), kao projektno osoblje, bili su zaduženi za koordiniranje rada volontera i obradu kroz analiziranje prikupljene građe kao i osiguravanja kontinuiteta u svim fazama analize. Sve vrijeme terenskog rada anketarima je omogućen kontakt sa koordinatorkom istraživanja radi rješavanja nedoumica. Radom anketara na terenu koordinirala je Jasmina Mujezinovi i Edita Pršić. Obradu podataka kvantitativnog i kvalitativnog istraživanja i pripremu izveštaja uradili su Amer Homarac, Jasmina Mujezinovi za područje FBiH i Anica Ramić za područje RS¹⁵.

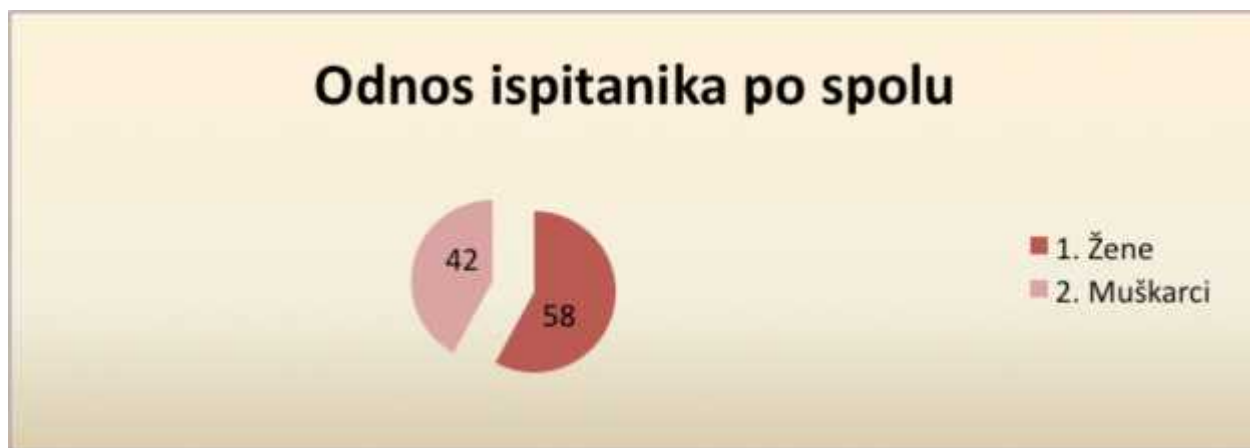
Tabela 1 - FBiH

KANTONI :	Građani	Institucije sistema	NVO
Sarajevo	10	7	7
Unsko-sanski	10	2	2
Posavski	10	1	1
Tuzlanski	10	2	2
Zeničko-Dobojski	10	2	2
Bosansko-Podrinjski	10	2	2
Srednjobosanski	10	1	1
Hercegovačko-neretvanski	10	2	2
Zapadnohercegovački	10	1	1

Kanton 10	10	1	1
-----------	----	---	---

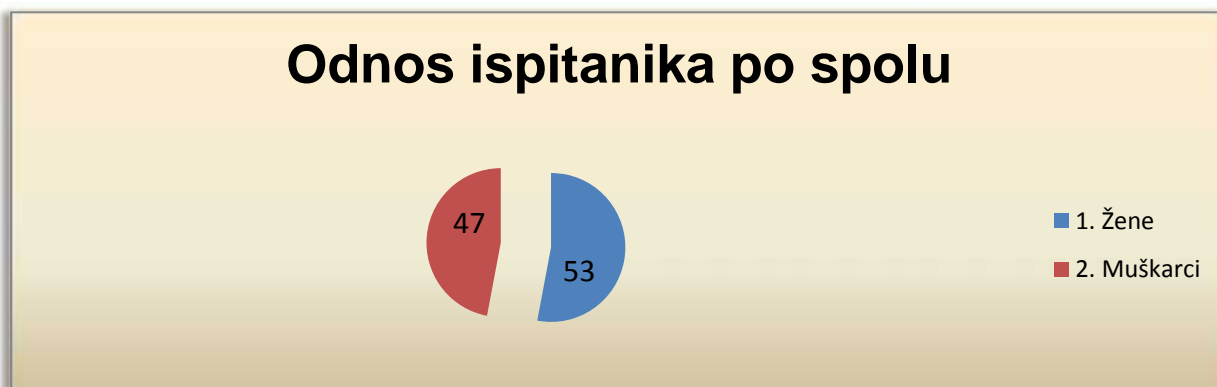
* tabela 1 prikazuje broj anketiranih aktera obuhva enih istraživanjem, sa pregledom broja koji se odnosi na broj anketiranih gra ana, institucije sistema(predstavnic i države), nevladine organizacije (predstavnic i civilnog društva).

Grafikon 1

grafikon 1 prikazuje odonosbroja ispitanika po spolu, prikazan kroz ukupan broj anketiranih gra ana

Tabela 2 – RS

* Istraživanje je sprovedeno na osnovu upitnika, kojim je ispitano ukupno 100 ispitanika, od kojih su 53 ispitanika pripadnice ženskog pola, dok su 47 ispitanika pripadnici muškog pola.

Upitnik br.1

UPITNIK

Ovaj upitnik koji se nalazi pred Vama kreiran je od strane Fondacije lokalne demokratije, za potrebe analize sistema obrazovanja sa aspekta obrazovanosti javnosti iz oblasti Porodi nog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i Zakona o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, a namjenjen je institucijama sistema i nevladinim organizacijama koje na bilo koji na in imaju doticaja sa navedenim oblastima prava kroz svoj rad. Vaši odgovori e se koristiti isklju ivo radi ocjene stanja i predlaganja mjera radi unapre enja obrazovnog sistema javnosti o njihovim pravima. Podaci uneseni u Upitnik od strane osobe/institucije koja popunjava isti, nisu javni, odnosno njihovo saop avanje ili dijeljenje ne e biti dozvoljeno bez suglasnosti osobe koja je popunila Upitnik.

Upitnik se ispunjava zaokruživanjem jednog od više ponu enih odgovora kao i kroz odgovaranje upisivanjem vlastitih stavova i komentara na pojedina pitanja.

OSNOVNI PODACI:

1. Naziv institucije/organizacije :

2. Država / Entitet / Kanton / Op ina :

3. Pozicija na kojoj radite :

4. Korisni ka populacija (u skladu sa zakonskom regulativom ili internim aktima) :

OSNOVNA PITANJA :

1. Da li ste upoznati sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BIH ?

DA

NE

DIJELIMI NO

Ako ste odgovorili sa DA ili DJELIMI NO molimo da ukratko opišete znanje:

2. Da li ste upoznati sa Porodi nim zakonom FBIH ?

DA NE DIJELIMI NO

Ako ste odgovorili sa DA ili DIJELIMI NO molimo da ukratko opišete znanje:

3. Da li ste upoznati sa institucijama koje su nadležne da sprovode Zakon o ravnopravnosti spolova BIH i Porodi ni zakon FBIH :

DA NE DIJELIMI NO

Ako ste odgovorili sa DA ili DIJELIMI NO molimo nazna ite koje su to institucije za :

- Zakon o ravnopravnosti spolova BIH :

- Porodi ni zakon FBIH :

4. Da li ste u odnosu na Vaše dosadašnje iskustvo u radu, u mogu nosti da procjenite stepen informisanosti javnosti o pravima iz Zakona o ravnopravnosti spolova BIH ili Porodi nog zakona FBIH ?

ODLI NO DOVOLJNO SLABO

PITANJA O EDUKACIJAMA :

1. Da li ste u estvovali/organizovali na nekim edukacijama (seminari, radionice, treninzi, stru na predavanja i sl.) ili ste u okviru svog rada kreirali neke štampane materijale vezano za primjenu Porodi nog zakona FBIH i Zakona o ravnopravnosti spolova BIH u posljednje tri godine ?

DA NE

Ako ste odgovorili sa DA molimo da zaokružite broj :

Zakon o ravnopravnosti spolova BIH : 0 1-2 3-5 5-10

Porodi ni zakon FBIH : 0 1-2 3-5 5-10

Kratak opis edukacija ili štampanih materijala i vaša procjena kvaliteta i korisnosti istih za gra ane:

2. Da li u vašem okruženju postoji informativne linije preko koje se gra ani mogu informisati o svojim pravima iz Zakona o ravnopravnosti spolova BIH ili Porodi nog zakona FBIH?

DA NE

Ako ste odgovorili sa DA molimo navedite ukratko vaša iskustva, opažanja ili mišljenje o takvim informativnim linijama:

3. Da li su Vam poznati iz vašeg okruženja, neki drugi oblici ili mehanizmi edukacija koji se koriste za edukaciju javnosti o pravnom sistemu naročito o pravima iz Porodičnog zakona FBiH i Zakona o ravnopravnosti spolova BiH ?

DA NE

Ako ste odgovorili sa DA molimo navedite ukratko koji su to mehanizmi edukacija, te vaša iskustva, opažanja ili mišljenje o takvoj vrsti edukacije građana o pravnom sistemu u Bosni i Hercegovini :

MIŠLJENJA I PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE OBRAZOVANOSTI JAVNOSTI O PRAVNOM SISTEMU :

1. Da li smatrate da bi građanima bilo korisni da se obrazuju o pravima koja su propisana Porodičnim zakonom FBiH i Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH ?

DA NE

2. Prema Vašem mišljenju koji su nedostaci u edukaciji građana o pravnom sistemu u Bosni i Hercegovini ?

(moguće je zaokružiti više odgovora)

- a) nedostatak edukacija
- b) nedostatak informativnih štampanih materijala
- c) nedovoljna medijska promocija prava
- d) nedostatak informativnih linija
- e) neadekvatan sadržaj edukacija
- f) ostalo :

3. Šta bi ste Vi unaprijedili u sistemu obrazovanja građana o njihovim pravima u Bosni i Hercegovini ?

(moguće je zaokružiti više odgovora)

- a) promocija njihovih prava kroz edukacije
- b) pojašnjenje načina ostvarivanja
- c) besplatna pravna pomoć
- d) zaštite prava kroz postupak

c) ostalo :

HVALA NA SURADNJI

Upitnik br.2

UPITNIK

Ovaj upitnik koji se nalazi pred Vama kreiran je od strane Fondacije lokalne demokratije, za potrebe analize sistema obrazovanja sa aspekta obrazovanosti javnosti iz oblasti Porodi nog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i Zakona o ravnopravnosti spolova Bosne i Hercegovine, a namjenjen je gra anima na podru ju Federacije Bosne i Hercegovineradi procjene stanja educiranosti o navedenim zakonima. Vaši odgovori e se koristiti isklju ivo radi ocjene stanja i predlaganja mjera radi unapre enja obrazovnog sistema javnosti o njihovim pravima.Podaci uneseni u Upitnik od strane osobe koja popunjava isti, nisu javni.

Upitnik se ispunjava zaokruživanjem jednog od više ponu enih odgovora kao i kroz odgovaranje upisivanjem vlastitih stavova i komentara na pojedina pitanja.

OSNOVNI PODACI:

1. M/Ž

2. Životna dob :

3. Kanton/Grad u kojem živite :

OSNOVNA PITANJA :

1. Da li ste upoznati sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BIH ?

DA NE DIJELIMI NO

Ako ste odgovorili sa DA ili DJELIMI NO molimo da ukratko opišete znanje:

2. Da li ste upoznati sa Porodi nim zakonom FBIH ?

DA NE DIJELIMI NO

Ako ste odgovorili sa DA ili DJELIMI NO molimo da ukratko opišete znanje:

3. Da li ste upoznati sa institucijama koje su nadležne da sprovode Zakon o ravnopravnosti spolova BIH i Porodi ni zakon FBIH :

DA NE DIJELIMI NO

Ako ste odgovorili sa DA ili DJELIMI NO molimo nazna ite koje su to institucije za :

- Zakon o ravnopravnosti spolova BIH :

- Porodi ni zakon FBIH :

4. Da li ste u mogu nosti da procjenite stepen znanja i informisanosti Vama bližeg kruga poznatih lica o pravima iz Zakona o ravnopravnosti spolova BIH ili Porodi nog zakona FBIH?

ODLI NO DOVOLJNO SLABO

PITANJA O EDUKACIJAMA :

1. Da li ste u estvovali na nekim edukacijama (seminari, radionice, treninzi, stru na predavanja i sl.) iz Porodi nog zakona FBIH i Zakona o ravnopravnosti spolova BIH u posljednje tri godine ?

DA NE

Ako ste odgovorili sa DA molimo da zaokružite broj :

Zakon o ravnopravnosti spolova BIH : 0 1-2 3-5 5-10

Porodi ni zakon FBIH : 0 1-2 3-5 5-10

Kratak opis edukacija ili štampanih materijala i vaša procjena kvaliteta i korisnosti istih za Vas i gra ane:

2. Da li u vašem okruženju postoji informativne linije preko koje se gra ani mogu informisati o svojim pravima iz Zakona o ravnopravnosti spolova BIH ili Porodi nog zakona FBIH?

DA NE

Ako ste odgovorili sa DA molimo navedite ukratko vaša iskustva, opažanja ili mišljenje o takvim informativnim linijama:

3. Da li smatrate da bi gra анима bilo korisni da se obrazuju o pravima koja su propisana Porodi nim zakonom FBIH i Zakonom o ravnopravnosti spolova BIH ?

DA NE

SREDSTVA INFORMISANJA PREKO KOJIH SU GRA ANI/KE SAZNALI/E ZA ZAKON O RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA BIH I PORODI NI ZAKON FBIH

Saznala/o za Zakone o ravnopravnosti spolova i Porodi ni zakon FBiH preko sljede eg sredstva informisanja ?

- televizija	-	Da	Ne
- radio	-	Da	Ne
- štampani mediji	-	Da	Ne
- seminar/trening	-	Da	Ne
- interneta	-	Da	Ne
- Informativne linije NVO/institucije vlasti	-	Da	Ne
- direktno preko institucije vlasti	-	Da	Ne